

15.8.2023

Miten sukupuolen vahvistaminen vaikuttaa oikeuksiisi ja velvollisuuksiisi?

Vahvistettua sukupuolta pidetään lähtökohtaisesti sukupuolenasi sovellettaessa lainsäädäntöä, kuten asevelvollisuuslakia (1438/2007) ja tasa-arvolakia (609/1986). Poikkeuksena ovat esimerkiksi tietyt terveydenhuollon ja vanhemmuuden määräytymisen säännökset, joista on kerrottu alempana.

Asevelvollisuuslaki

Vahvistettua sukupuolta pidetään sukupuolenasi sovellettaessa asevelvollisuuslakia.

Sen mukaan jokainen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen sen vuoden alusta, jona hän täyttää 18 vuotta. Asevelvollisuus päättyy yleensä sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta.

Lisäksi 18–29-vuotiaat miehet kutsutaan asepalvelukseen. Jos siis vahvistat sukupuolesi mieheksi ja olet 18–29-vuotias, sinut kutsutaan tarkastukseen, jossa palveluskelpoisuutesi arvioidaan. Jos vahvistat sukupuolesi mieheksi, kun olet 30–60-vuotias, sinut lasketaan henkilöksi, joka ei ole suorittanut varusmiespalvelusta ja joka kuuluu varareserviin.

Tasa-arvolaki

Vahvistettua sukupuolta pidetään sukupuolenasi lähtökohtaisesti sovellettaessa tasa-arvo-lain kiintiösäännöstä. Sen mukaan tietyissä valtion, hyvinvointialueen ja kunnan toimielimissä pitää olla sekä naisia että miehiä kumpiakkin vähintään 40 %, jos ei erityisestä syystä muuta johdu.

Terveydenhuollon säännökset

Säännöksiä raskaana olevasta, imettävästä tai synnyttäneestä naisesta sovelletaan sukupuolen vahvistamisesta riippumatta. Tämä tarkoittaa sitä, että sinulla on oikeus saada lääketieteellisesti perusteltua tai tarpeellista palvelua oikeudellisesta sukupuolesta riippumatta. Jos osallistut lääketieteelliseen tutkimukseen tutkittavana, sinuun sovelletaan raskaana olevaa tutkittavaa erityisesti suojaavaa lainsäädäntöä.

Kun sovelletaan lakia hedelmöityshoidosta (1237/2006) tai lakia oikeusgeneettisestä isyys-tutkimuksesta (378/2005), sukupuolenasi pidetään syntymässä määriteltyä sukupuoltasi.

Valtioneuvoston seulonta-asetuksessa (339/2011) säädetään oikeudesta osallistua seulontoihin.

- Vain toiselle sukupuolelle järjestettäviin seulontoihin kutsutaan osallistujat oikeudellisen sukupuolen perusteella.
- Sukupuolensa naiseksi vahvistaneella on oikeus osallistua rintasyöpäseulontaan.
- Sukupuolensa mieheksi vahvistaneella on oikeus osallistua naisille tarkoitettuihin rintasyöpä- ja kohdunkaulaseulontoihin. Kyseisiin seulontoihin osallistuminen vaatii oma-aloitteisuutta, koska sinulle ei tule automaattisesti kutsua niihin. Tutustu oman hyvinvointialueesi antamaan tietoon seulontojen järjestämisestä, jotta voit hakeutua niihin.

3.4.2023

Vanhemmuuden määräytyminen

Lapsen synnyttänyt henkilö on lapsen äiti henkilön oikeudellisesta sukupuolesta riippumatta. Toisen vanhemman vanhemmuus riippuu vanhemman oikeudellisesta sukupuolesta ja siitä, ovatko vanhemmat avioliitossa keskenään.

Vanhemmuuden määräytymisestä on säädetty vanhemmuuslaissa (775/2022).

Äiti on avioliitossa miehen kanssa

Jos äidin aviopuoliso on oikeudelliselta sukupuoleltaan mies, kun lapsi syntyy, hän on automaattisesti lapsen isä.

Äiti on avioliitossa naisen kanssa

Jos äidin aviopuoliso on oikeudelliselta sukupuoleltaan nainen, kun lapsi syntyy, hän ei ole automaattisesti lapsen toinen äiti. Sen sijaan hänen pitää tunnustaa vanhemmuutensa, ja me vahvistamme sen, jos aviopuolisot ovat saaneet hedelmöityshoitoa yhdessä eikä lapselle todeta tai vahvisteta isää.

Jos äidin aviopuolison sukupuoleksi on syntymässä määritelty mies ja hän on siittänyt lapsen, hänet vahvistetaan tämän isäksi, vaikka hän olisi oikeudelliselta sukupuoleltaan nainen.

Lue alemmaa, miten hedelmöityshoito vaikuttaa vanhemmuuden määräytymiseen.

Äiti ja isä eivät ole avioliitossa

Jos äiti ja lapsen isä eivät ole avioliitossa, kun lapsi syntyy, isyys vahvistetaan DVV:n tai tuomioistuimen päätöksellä. Lapsen isä on tällöin henkilön oikeudellisesta sukupuolesta riippumatta se,

- joka on siittänyt lapsen tai
- jonka siittiötä on käytetty äidin hedelmöittämiseen muulla tavoin kuin siittämällä, ja lapsi on syntynyt tämän tuloksena (esimerkiksi niin sanotulla koti-inseminaatiolla).

Lapsi syntyy hedelmöityshoidon avulla

Jos lapsi syntyy hedelmöityshoidon avulla, vanhemmuus määräytyy sen mukaan, mikä vanhemman oikeudellinen sukupuoli on ollut silloin, kun hän on suostunut hedelmöityshoitoon:

- Jos vanhemman oikeudellinen sukupuoli oli mies, hänestä tulee lapsen isä.
- Jos vanhemman oikeudellinen sukupuoli oli nainen, hänestä tulee lapsen äiti.

Poikkeuksena tästä on kuitenkin tilanne, jossa hoitoa on annettu naisparille tai lapsen synnyttäneelle äidille yksin ja se, jonka siittiötä on käytetty hoidossa, on suostunut isyyden vahvistamiseen. Tällöin henkilö, jonka siittiötä on käytetty hoidossa, vahvistetaan lapsen isäksi riippumatta siitä, mikä hänen oikeudellinen sukupuolensa on ollut suostumuksen antamisen hetkellä.

3.4.2023

Muuttuuko äitiys isyydeksi tai isyys äitiydeksi, kun vanhemman sukupuoli vahvistetaan?

Väestötietojärjestelmään merkitty äitiys tai isyys ei muutu, kun lapsen vanhempi vahvistaa sukupuolensa. Kyse on perheoikeudellista asemaa koskevasta tiedosta, jota ei voi muuttaa.

Tämän takia väestötietojärjestelmään tullaan lisäämään vanhemmuusnimike eli tieto siitä, onko vanhempi lapsen äiti vai isä. Vanhemmuusnimikkeen muuttamista voi hakea 1.3.2024 alkaen sukupuolen vahvistamisen yhteydessä tai sen jälkeen. Muuttamista voi hakea myös ennen 1.3.2024 syntyneiden lasten osalta.

Henkilötunnuksesi muuttuu. Mitä käytännön vaikutuksia sillä on?

Henkilötunnuksesi muuttuu sukupuolen vahvistamisen yhteydessä. Sen jälkeen et voi enää asioida nykyisillä henkilöllisyyttä osoittavilla asiakirjoillasi, joten ne sinun pitää uusua.

Lisäksi sähköinen asiointitunnuksesi muuttuu automaattisesti. Sekin vaikuttaa moneen käytännön asiaan. Et esimerkiksi pysty

- tunnistautumaan vanhoilla asiointivälineilläsi eli esimerkiksi pankkitunnuksilla sähköisiin järjestelmiin, kuten Kelan Omakantaan, tai tekemään uutta passihakemusta verkossa
- kirjautumaan nykyiselle Suomi.fi Viestit-palvelun tilillesi.

Ketkä saavat tiedot muuttuneesta henkilötunnuksesta?

Muun muassa seuraavat tahot saavat väestötietojärjestelmän kautta tiedon muuttuneesta henkilötunnuksestasi:

- useat viranomaiset
- pankit
- vakuutuslaitokset
- Digi- ja väestötietoviraston yksityissektorin yhteistyökumppanit, jotka välittävät muutokset niille organisaatioille, jotka saavat käsitellä rekistereissään henkilötunnuksia.

Muista kuitenkin ilmoittaa asiasta itse esimerkiksi

- pienemmille yrityksille, joiden asiakas olet
- niille viranomaisille, jotka eivät ylläpidä asiakasrekisteriään väestötietojärjestelmän tiedoilla.

Mitä pitää tehdä, kun henkilötunnus on muuttunut?

- Hanki uusi henkilökortti, passi ja ajokortti.
- Ota yhteys pankkiisi, jotta saat uudet pankkitunnukset ja vanhoilla tiedoillasi olevat tunnukset suljetaan. Varaa ennen muutosta itsellesi riittävästi käteistä rahaa, koska väliaikana et ehkä pysty nostamaan rahaa pankkiautomaatilta etkä maksamaan vanhoilla pankki- ja luottokorteillasi.
- Pyydä teleoperaattoriasi sulkemaan mobiilivarmenteesi.
- Nouda henkilökohtaisesti teleoperaattoriltasi uusi SIM-kortti matkapuhelimeesi sitten, kun olet saanut uuden henkilökortin tai passin.
- Ota yhteyttä Omapostin asiakaspalveluun, jotta Omaposti-tilisi yhdistetään uuteen henkilötunnukseesi.

3.4.2023

Terveydenhuoltoon liittyvät asiat

Saat automaattisesti uuden Kela-kortin uusilla tiedoilla, mutta Kelan Omakanta-palvelussa terveystietosi eivät siirry automaattisesti uudelle henkilötunnuksellesi. Tietosi haetaan entisellä henkilötunnuksellasi, mutta et itse pääse niihin käsiksi sähköisesti ennen kuin ne on yhdistetty uudelle henkilötunnuksellesi. Tämän vuoksi joudut asioimaan omasta ja mahdollisesti huollettaviesi puolesta jonkin aikaa henkilökohtaisesti terveydenhuollon toimipisteissä.

Entisellä henkilötunnuksellasi olevat lääkemääräykset eivät siirry uudelle henkilötunnuksellesi. Ota siis yhteyttä lääkemääräykset kirjoittaneeseen lääkäriin, jotta hän voi kirjoittaa sinulle uudet määräykset ja mitätöidä edelliset. Varaa itsellesi välttämättömiä lääkkeitä, jotta ne eivät lopu kesken.

Huomaa, että

- lääkemääräysten muutoksiin tarvitaan suostumuksesi
- lääkäri ei voi korjata henkilötunnusta lääkemääräykseen, vaan hänen pitää kirjoittaa kokonaan uusi määräys
- sähköisetkään lääkemääräykset eivät automaattisesti muutu uudelle henkilötunnukselle.

Terveydenhuollossa voi olla myös tilanteita, joissa syntymässä määritellyllä sukupuolella on vaikutusta. Tällaisia tilanteita voi tulla esiin esimerkiksi laboratorioarvojen tulkinnessa tai lääketieteellisissä tutkimuksissa. Tällaisissa tilanteissa on tärkeää kertoa terveydenhuoltohenkilökunnalle sukupuolen vahvistamisesta, jotta he voivat huomioida sen hoidossasi.

Jos henkilötunnuksesi muuttuu vaalien aikaan

Jos henkilötunnuksesi muuttuu vaalien aikaan, muutoksen vaikutukset riippuvat siitä, muuttuuko henkilötunnuksesi ennen äänioikeusrekisterin perustamista vai sen jälkeen. Rekisteri perustetaan seitsemän viikkoa ennen vaalipäivää.

Jos henkilötunnuksesi muuttuu

- ennen äänioikeusrekisterin perustamista, sinulla pitää olla uusi henkilöllisyyttäsi osoittava asiakirja, jotta voit äänestää
- äänioikeusrekisterin perustamisen jälkeen, voit
 - todistaa henkilöllisyytesi äänestyspaikalla entisellä henkilöllisyyttäsi osoittavalla asiakirjalla tai
 - tehdä oikaisuvaatimuksen meille Digi- ja väestötietovirastoon, jotta voimme korjata henkilötunnuksesi rekisteriin. Tällöin sinun pitää äänestää uudella henkilöllisyyttä osoittavalla asiakirjalla, joten varmista, että ehdit saada sen.

Jos asetut vaaleihin ehdokkaaksi, äänioikeusrekisterissä pitää olla oikea henkilötunnuksesi. Muuten et ole kelpoinen ehdokkaaksi. Jos henkilötunnuksesi siis muuttuu äänioikeusrekisterin perustamisen jälkeen, tee oikaisuvaatimus meille Digi- ja väestötietovirastoon, jotta voimme korjata henkilötunnuksesi rekisteriin.

Entiset henkilötietosi jäävät vanhoihin asiakirjoihin

Entisten henkilötietojesi esiin tulemista ei voida täysin estää, sillä ne jäävät esimerkiksi väestötietojärjestelmään ja arkistoituihin asiakirjoihin, joita ei voi muuttaa jälkikäteen. Tietojasi ei kuitenkaan luovuteta väestötietojärjestelmästä kuin lailla tarkasti rajatuille tahoille.

3.4.2023

Voit tarvittaessa tiedustella oppilaitoksilta ja työnantajilta koulu- tai työtodistuksia uusilla henkilötiedoillasi.

Jos asut ulkomailla

Huomaa, että vaikka sukupuolesi olisi vahvistettu Suomessa, asuinpaikkavaltiosi lainsäädäntö määrää sen, korjataaneko sukupuoltasi koskeva rekisteritieto myös asuinpaikkavaltiosi viranomaisjärjestelmiin.

Sukupuolen vahvistaminen uudelleen, kun sukupuolesi on jo vahvistettu aiemmin

Voit tehdä uuden hakemuksen sukupuolen vahvistamiseksi aikaisintaan, kun on kulunut yksi vuosi edellisestä sukupuolen vahvistamisesta. Uuden hakemuksen voi kuitenkin tehdä erityisen painavasta syystä jo ennen yhden vuoden määräajan päättymistä. Tällainen erityisen painava syy voi liittyä esimerkiksi terveydentilaasi.

Alkuperäistä henkilötunnustasi ei voida palauttaa, vaikka palaisit takaisin syntymässä määritellyn sukupuoleesi, vaan saat uuden henkilötunnuksen.